

При здійсненні перевірки відповідності методів управлінського обліку його принципам встановлено:

- усі методи, які включені до комплексної системи методів управлінського, відповідають принципам управлінського обліку;
- методи управлінського обліку відповідають не менш, ніж двом його принципам, що підсилює правильність їх включення до комплексної системи методів управлінського обліку;
- усі методи управлінського обліку використовуються при виконанні хоча б однієї з функцій управлінського обліку.

За результатами перевірки відповідності методів управлінського обліку його функціям можна стверджувати про правильність сформованих комплексу принципів та комплексу методів управлінського обліку.

Отже, на основі дослідження літературних джерел та власного логічного аналізу сформовано комплекс принципів та комплекс методів управлінського обліку, реалізація яких дозволить створити наукову базу для забезпечення менеджерів різних рівнів управління якісною інформацією для прийняття управлінських рішень. Напрямок подальших досліджень є розробка шляхів удосконалення системи управлінського обліку організації.

Список використаної літератури

1. Суть управленческого учета // [http:// bizkiev.com/content/view/456/205/](http://bizkiev.com/content/view/456/205/)
2. Вахрушина М.А. Бухгалтерский управленческий учет / М.А. Вахрушина. – М.: ЗАО «Финстатинформ», 2000. – 533 с.
3. Ключев А.К. Организация финансового менеджмента в вузе / А.К. Ключев // Университетское управление. – 2000. – № 4(15). – С. 23–27.
4. Шукина И. Управленческий учет: особенности, терминология, применение / И. Шукина // Бухгалтер и компьютер. – 2005. – № 3. – С. 19–24.
5. Шпанковська Н.Г. Аналітична культура фахівців / Н.Г. Шпанковська, К.Ф. Ковальчук, Г.О. Король // Економічний вісник НГУ. – 2005. – № 2. – С. 56–60.

Отримано 10.02.2010.

УДК 339.7.012

С.Ф. Левшаков

ВПЛИВ СВІТОВОГО ДОСВІДУ НА СТАНОВЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В УКРАЇНІ

У статті розглядаються проблеми розвитку фінансового моніторингу в Україні з врахуванням зарубіжного досвіду. Наведено характеристики організації AML-KYC на території країн Євросоюзу.

В статье рассматриваются проблемы развития финансового мониторинга в Украине с учетом зарубежного опыта. Приведены характеристики организации AML-KYC на территории стран Евросоюза.

The article envisages development issues of financial monitoring in Ukraine with consideration of foreign experience. It also describes AML-KYC organization in EU countries.

фінансовий моніторинг, AML, банк

Ефективність фінансового моніторингу в країні зумовлюється, в першу чергу, здатністю відповідних органів протидіяти легалізації грошових коштів, отриманих злочинним шляхом. На жаль, Україна не має повнофункціональної системи фінансового моніторингу і знаходиться під пильним спостереженням міжнародних організацій, що координують зусилля світової спільноти зі створення ефективних систем протидії «відмиванню» грошових коштів. Вивчення досвіду інших країн дозволяє побачити «вузькі місця» в організації фінансового моніторингу в Україні.

Проблеми протидії легалізації грошових коштів, отриманих злочинним шляхом, розглядалися в роботах зарубіжних і вітчизняних дослідників, в основі яких використовувався міжнародний і вітчизняний досвід. Відомі дослідники у цій сфері: А.І. Барановський, В.А. Передборський, В.В. Коваленко, С.А. Дмитров, А.В. Єжов та ін. розглядали різні аспекти проблем. У той же час в умовах глобалізації і більшої привабливості банківського сектора України для іноземного капіталу відкриваються нові можливості для нелегального руху засобів як з-за кордону, так і інвестування нелегально отриманих коштів на території України. Такі зміни потребують проведення нових досліджень у цій галузі.

Мета дослідження – вивчення зарубіжного досвіду неурядових і державних структур у сфері фінансового моніторингу і використання його у вдосконаленні системи протидії легалізації засобів в Україні.

У своїй діяльності українські банки керуються рядом міжнародних документів: Сорок рекомендацій групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), Стандарти Базельського комітету банківського нагляду, а також українськими законодавчими актами: Закон України «Про банки і банківську діяльність», Закон України «Про попередження і протидію легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом», Положення НБУ про здійснення банками фінансового моніторингу № 189 від 14.05.2003г [1-5].

З 2003 р. до Верховної Ради вносилося 11 законопроектів народними депутатами і урядами України, але жоден з них не був прийнятий. Лише 25 вересня 2009 р. Верховна Рада прийняла за основу проект закону, а 6 листопада 2009 р. підтримала урядовий законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України для запобігання легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом і фінансування тероризму». Проте цей законопроект був повернений Президентом на доопрацювання.

З метою створення єдиної національної системи боротьби з легалізацією доходів, отриманих незаконним шляхом, в листопаді 2002 р. Верховна Рада ухвалила Закон «Про попередження і протидію легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом». Завдання і функції цієї діяльності були закріплені за Департаментом фінансового моніторингу при Міністерстві фінансів. Надалі департамент був перетворений в Комітет фінансового моніторингу.

Завдяки зусиллям комітету в лютому 2004 р. Україна була виключена з «чорного списку» міжнародною групою розробки методів боротьби з відмиванням доходів FATF (Financial Action Task Force on Money Laundering). За 7 років роботи Комітету були налагоджені зв'язки і проводиться співпраця з міжнародними організаціями, такими як Егмонтська група, MONEYVAL, МВФ, Вольфсберзька група та ін.

В Україні фінансовий моніторинг здійснюється на двох рівнях: первинному і вторинному. До первинного рівня відносять банки, страхові компанії, платіжні організації, члени платіжних систем, еквайрингові і клірингові установи, товарні і фондові біржі, інвестиційні фонди, учасників ринку коштовних паперів, гральні установи, ломбарди тощо. До вторинного рівня відносять: центральні органи виконавчої влади, Національний банк України, Комітет фінансового моніторингу. В українських банках, як правило, система фінансового моніторингу складається з чотирьох рівнів:

– перший рівень – всі співробітники фронт-офісу банку, які обслуговують клієнтів, здійснюють банківські операції клієнтів;

– другий рівень – співробітники підрозділу з фінансового моніторингу філій, відділень, які здійснюють контроль за всіма операціями клієнтів даного підрозділу;

– третій рівень – підрозділ з фінансового моніторингу головного офісу банку, який здійснює фінансовий моніторинг усіх операцій банку. У деяких банках співробітники внутрішнього аудиту можуть проводити перевірки всіх підрозділів з дотримання законодавчих вимог з попередження легалізації доходів, що отримуються злочинним шляхом;

– четвертий рівень – голова правління банку, який є відповідальним за призначення керівника підрозділу з фінансового моніторингу, дотримання всіх законодавчих норм і процедур в банку щодо запобігання легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом (рис. 1).

Всі фінансові операції клієнтів, згідно із законодавством, реєструються в електронному реєстрі, який, у свою чергу, направляє за допомогою пошти НБУ в Держфінмоніторинг, де проводиться обробка і збереження інформації. За останні два роки у Держфінмоніторинг поступило понад 1 млн повідомлень, 97% з яких – від банків. Останні повідомлення надходили, в основному, від страхових установ, учасників ринку і торгівців цінними паперами, компаній з управління активами [6].

У результаті аналізу повідомлень від суб'єктів фінмоніторингу в 2008 р. було направлено в правоохоронні органи узагальнених матеріалів 641, крім того 296, пов'язаних із зняттям готівки. У результаті розслідування 354 справ, до суду передано 177. Накладено арештів на загальну суму 46,4 млн грн, з них на сетах – 45,6 млн грн, вилучено майна на загальну суму 12,8 млн грн [7].

У більшості європейських і американських банків існують інші підходи до здійснення процедур фінансового моніторингу (рис. 2). Наприклад, в Євросоюзі фінансовий моніторинг ґрунтується на третій Директиві Європарламенту і Ради Європи 2005/60/ЄС щодо запобігання використанню фінансових систем для цілей відмивання грошей і фінансування тероризму. Директива спрямована на удосконалення процедур ідентифікації клієнтів, перевірку благонадійності фінансового стану компаній (due diligence), моніторинг процесів, оцінку ризиків відповідно до законодавства, виходячи

з розрахунку ряду індикаторів, розширення процедур вивчення історії існуючих клієнтів [8]. У більшості країн ЄС прийнято зміни до законодавства згідно з цією директивою у 2008 р.

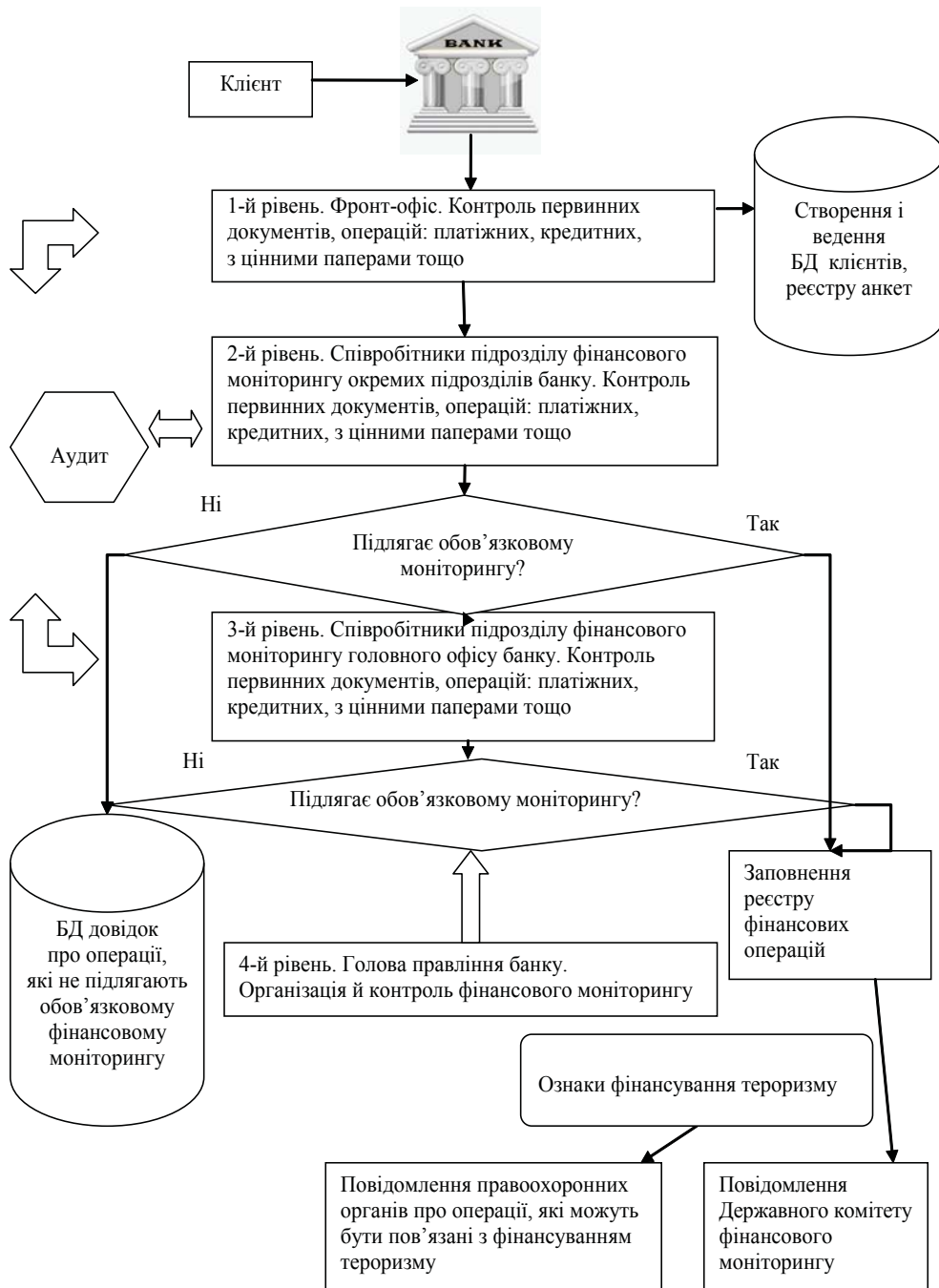

Рис. 1. Схема роботи фінансового моніторингу в українських банках

Рис. 2. Структура організації AML європейських банків

Директива спрямована на роботу:

- з бенефіціарами (UBO – Ultimate Beneficial Owner), тобто з фізичними особами, які є власниками активів або від імені яких виконуються трансакції або ведеться управління активами;
- з впливовими політичними особами (PEP);
- проведення due diligence при встановленні кореспондентських відносин;
- використання моделей оцінки ризиків (Risk scoring model), регулярний перегляд процесів і процедур;
- навчання персоналу підрозділів банків по боротьбі з відмиванням коштів, отриманих злочинним шляхом і фінансування тероризму.

Робота з UBO-персонами включає такі заходи:

- due diligence в банках включає ідентифікацію і інспекцію бенефіціарів, збір і обробку інформації про них, аналіз їх витрат і покупок, а також ведення постійного моніторингу з врахуванням можливих ризиків;
- для здійснення ідентифікації таких персон відповідно до законодавства встановлено порогові власного капіталу: для компаній – 25%+1

акція або управління менеджментом, для юридичних осіб – 25% і більше за капітал;

- необхідність ідентифікувати і перевіряти не лише вже існуючих, але і нових клієнтів з вивченням їх історії;

- одиначної ідентифікації таких клієнтів недостатньо, необхідно проводити моніторинг зв'язків клієнта з постійним оновленням профайла клієнтських ризиків.

Робота з впливовими політичними персонами (PEP) включає такі напрями:

- банк зобов'язаний проводити більш ретельні процедури due diligence з такими особами;

- такі особи повинні однозначно ідентифікуватися, так само, як і джерело походження їх грошових коштів має бути легальним;

- робота з такими клієнтами в банку має бути під контролем керівників більш високого рівня;

- клієнтська база таких клієнтів повинна періодично оновлюватися в банку для обліку ризиків роботи з такими особами;

- вимоги до ведення документації однакові як для нових, так і для існуючих клієнтів з вивченням минулої діяльності.

Проведення due diligence при встановленні кореспондентських стосунків між банками включає такі принципи:

- заборона на роботу з іноземними банками, в яких немає ефективної системи по боротьбі з відмивання коштів, отриманих злочинним шляхом;

- банк зобов'язаний постійно бути впевненим в тому, що банк-кореспондент вживає достатніх заходів проти відмивання коштів і фінансування тероризму;

- документація повинна постійно оновлюватися відповідно до встановлених тимчасових рамок;

- ведення рахунків депозитів на вимогу заборонено;

- забороняється встановлювати кореспондентські відносини з банками, які пропонують відкрити депозитні рахунки на вимогу або пропонують такі послуги для банків офшорних зон.

Використання моделей оцінки ризиків (Risk scoring model), регулярний перегляд процесів і процедур передбачають:

- замість традиційного підходу банки проявляють велику гнучкість у визначенні того, як вони хочуть моделювати оцінку клієнтських ризиків в плані відмивання грошей і як хочуть проводити моніторинг відносин своїх клієнтів;

- урахування ризиків із застосуванням політики KYC (Know Your Client) – «знай свого клієнта», дозволяють скоротити процедури і вимоги до внутрішньої документації для одиначних, з малим рівнем ризиків, трансакцій;

- підхід до клієнтів повинен ґрунтуватися на глибшому вивченні клієнтських ризиків, із складанням профайла клієнта, включаючи аналіз його бізнес активності, а також джерела походження коштів;

- ризик клієнтів повинен оцінюватися за єдиною матрицею ризиків;

- базовий підхід до моніторингу ризиків повинен ґрунтуватися на 3 рівнях його оцінки: високий, середній, низький;

- заходи, що вживаються, повинні запобігати смерфінгу (переказ значної суми безліччю дрібних, до яких послаблена увага з боку банку);
- банк повинен передбачати можливі трансакції клієнтів і в разі підозрілих операцій повідомляти в регулятивні органи;
- співробітники, що займаються контролем трансакцій клієнтів на постійній основі, повинні проходити навчання з врахуванням оновлюваних матеріалів, брати участь в семінарах, на яких розбираються відомі методи відмивання грошей.

В Україні підходи до методології боротьби з відмиванням нелегально отриманих коштів частково відповідає зарубіжному досвіду.

Незважаючи на успіхи діяльності Держфінмоніторингу, все ж, як законодавство, так і процедури у сфері протидії відмиванню доходів, далекі від досконалості і не повною мірою відповідають світовим стандартам (рис. 3).

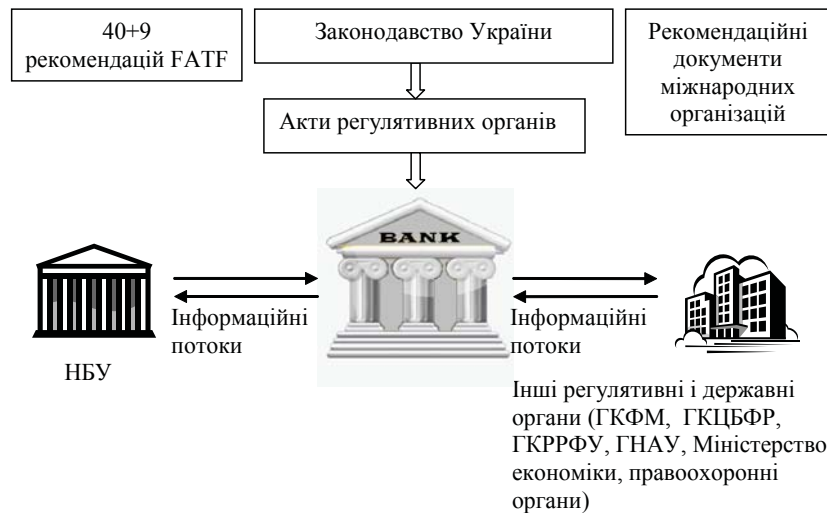

Рис. 3. Структура організації фінансового моніторингу в Україні

У березні 2009 р. європейський комітет експертів за оцінкою заходів протидії відмиванню грошей і фінансування тероризму передав українській стороні звіт і меморандум за результатами своєї роботи в Україні у вересні 2008 р. [9, 10]. Згідно з цим звітом заходи, що вживаються, в Україні в більшості своїй (табл. 1) частково відповідають 40+9 рекомендаціям міжурядової групи FATF [1].

Таблиця 1

Аналіз відповідності заходів з протидії відмиванню грошей і фінансування тероризму рекомендаціям FATF за звітом MONEYVAL

Частка, %	Рейтинг відповідності рекомендаціям FATF
4	Відповідають
24	У більшості відповідають
55	Частково відповідають
10	Не відповідають
6	Немає інформації

Основними проблемами українського фінансового моніторингу, на думку комітету, є:

- повна відсутність в законодавстві визначення так званого РЕР (Politically Exposed Person) впливових політичних осіб, до яких належать: глави держав, урядів, міністри, їхні заступники, депутати, судді, члени правління центральних банків, послы, повірені в справах, вище військове керівництво, регіональні державні керівники і керівники державних підприємств;

- відсутність вимог у фінансових інститутах до належної системи управління ризиками при роботі з такими клієнтами;

- відсутність вимог до визначення критеріїв роботи з такими клієнтами і критеріїв їх визначення;

- відсутність вимог до заходів визначення джерел добробуту і доходів таких осіб;

- відсутність вимог до проведення моніторингу роботи з такими особами;

- немає чітких вимог до політики і процедур, спрямованих на визначення особливих ризиків, пов'язаних з прихованими бізнес-зв'язками і трансакціями.

- для позабанківських фінансових інститутів немає вимог для змісту даних ідентифікації за останні п'ять років;

- немає чітких вимог для перевірки підстав і цілей незвичайних операцій клієнтів;

- присутні протиріччя в проведенні реєстрації трансакцій суб'єктів фінансового моніторингу;

- деякі учасники фінансових операцій, такі як: агенти з нерухомості, продавці цінностей, адвокати, нотаріуси, компанії з наданням послуг тощо – не мають зобов'язань, що відповідають рекомендаціям FATF.

- немає вимог в законодавстві, які мають бути направлені на діяльність казино, ідентифікації клієнтів, обмежень за сумами ставок і вигравів тощо.

Для реалізації всіх рекомендацій FATF необхідно спрямовані відповідні законодавчі або нормативно-правові акти, які мають бути спрямовані на зміну різних процедур фінансового моніторингу в державних органах і в суб'єктах первинного фінансового моніторингу.

Для виконання всіх рекомендацій FATF, а так само приведення в відповідність до прийнятих в країнах Євросоюзу підходів, в Україні необхідно вжити низку заходів, таких як: запобігання передумовам для легалізації доходів, що отримуються злочинним шляхом; вдосконалення механізмів регулювання і нагляду за суб'єктами первинного фінансового моніторингу; мінімізація ризиків фінансової системи; визначення об'єктів доходів, що беруть участь в процесах відмивання; призупинення їх діяльності і притягнення їх до кримінальної відповідальності; вдосконалення роботи правоохоронних органів у сфері роботи з об'єктами діяльності; запобігання корупції в митній службі. Усі ці заходи дозволять не лише забезпечити боротьбу правоохоронних органів з негативними явищами в економіці в правовому полі, але і привести українське законодавство у відповідність до міжнародних стандартів, підняти імідж української держави на міжнародному рівні і зробити черговий крок до зближення зі світовою спільнотою.

Список використаної літератури

1. Сорок Рекомендацій Групи по розробці фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF). FATF 40 recommendations // <http://www.fatf-gafi.org/dataoecd/7/40/34849567.PDF>
2. Customer due diligence for banks. Basel Committee on Banking Supervision // <http://www.bis.org/publ/bcbs85.htm>
3. Закон України «Про банки і банківську діяльність» // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
4. Закон України «Про попередження і протидію легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом». (Верховна Рада України; Закон від 28.11.2002 № 249-IV «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом») // [<http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>]
5. Положення НБУ про здійснення банками фінансового моніторингу № 189 від 14.05.2003 г. // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
6. Звіт Державного комітету фінансового моніторингу України за 2007 р. // http://www.sdfm.gov.ua/articles.php?cat_id=88&art_id=854&lang=uk
7. Звіт Державного комітету фінансового моніторингу України за 2008 р. // http://www.sdfm.gov.ua/articles.php?cat_id=88&art_id=1056&lang=uk
8. DIRECTIVE 2005/60/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on the prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering and terrorist financing. of 26 October 2005 // [<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:309:0015:0036:EN:PDF>]
9. Mutual Evaluation Report Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism (Committee Of Experts On The Evaluation Of Anti-Money Laundering Measures And The Financing Of Terrorism (Moneyval)) // http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/Countries/Ukraine_en.asp
10. Third Round Detailed Assessment Report on Ukraine. Memorandum // www.coe.int/moneyval

Отримано 2.02.2010.

УДК 339.747

Е.М. Лимонова, О.Г. Дрюк

ПРИЧИНИ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Розглянуто причини економічної кризи в історичному аспекті. Проаналізовано перші прояви і причини процесу поширення кризових явищ в Україні. Запропоновано рекомендації щодо запобігання та протидії світовій кризі. Вивчено основні виміри кризи: зовнішньоекономічний, монетарний та соціальний. Зроблено акцент на важливості розвитку людського капіталу. Запропоновано ефективні шляхи виходу зі світової кризи.

Рассмотрены причины экономического кризиса в историческом аспекте. Проанализированы первые проявления и причины процесса распространения кризисных явлений в Украине. Предложены рекомендации относительно предотвращения и противодействия мировому кризису. Изучены основные измерения кризиса: внешнеэкономический, монетарный и социальный. Сделан акцент на важности развития человеческого капитала. Предложены эффективные пути выхода из мирового кризиса.